

А. І. Лівенко,
к. е. н., доцент, ДЗ "Дніпропетровська медична академія МОЗ України"

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.3.90

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ Й СУПЕРЕЧНОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ

A. Livenko,
PhD, Assoc. Prof., SI "Dnipropetrovsk medical academy of the Ministry of Health of Ukraine

SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS AND CONTRADICTIONS OF THE FORMATION OF EDUCATIONAL RESOURCES IN UKRAINE

У статті розглянуто окремі аспекти розвитку освіти й формування освітніх ресурсів України на сучасному етапі. Окреслено основні соціально-економічні проблеми й суперечності, які виникають у цьому процесі, та шляхи їх розв'язання. Висвітлено іманентно-специфічні особливості та характерні риси освітніх ресурсів у цьому контексті. Зазначено, що однією з найбільш гострих і значущих соціально-економічних проблем вищої освіти поряд з проблемами якості й фінансування є суперечність між її привабливістю і рівнем доступності. Підкреслено важливість і нагальність удосконалення освітньої політики в умовах економічних трансформацій в Україні. Сформульовано низку рекомендацій щодо вдосконалення механізму і методів реалізації стратегічних пріоритетів і цілей суспільства і держави щодо освіти в Україні. Приділено увагу проблемі гендерної нерівності у сфері освіти в Україні. Запропоновано заходи з розв'язання соціально-економічних проблем й суперечностей формування освітніх ресурсів України.

The paper covers some aspects of the development of education and the formation of Ukraine educational resources nowadays. It is noted that education, as an important philosophical and meaning making factor for reforming the national economy, requires a thorough and detailed study, analysis and theoretical reflection in order to identify, fix and correct the processes taking place in this field, the development of a mechanism and methods for implementing strategic priorities and goals of society and the state in relation to education, the replacement of outdated and the introduction of new tools and approaches to the methodical and methodological principles of the functioning of education. It is indicated that among the most acute and significant socio-economic issues of higher education along with the issues of quality and financing there is a contradiction between its attractiveness and level of accessibility; lagging the education system behind the requirements of the modern labor market; creating an effective method of forecasting the need for personnel; the need to improve the management system of higher education institutions; reaching gender balance and eliminating gender inequality in the field of education in Ukraine, etc. The main socio-economic problems and contradictions that arise in this process and the ways of their solution are outlined. The immanent-specific peculiarities and characteristic features of educational resources in this context are highlighted. The importance and urgency of improving education policy under economic transformations in Ukraine; the need for new approaches, a new paradigm of relations and cooperation between actors of educational activity, the understanding and development of science-based directions and technologies of partnership, the interaction on the basis of common interests and mutual benefit of participants in the educational process are emphasized. It is stressed that modern society is characterized by an extremely increased role and importance of information and knowledge, a sharp rise in volumes and pace of the emergence of new information, an extensive introduction of information and communication technologies in all spheres of social and economic life.

A number of recommendations for improving the mechanism and methods to implement the strategic priorities and goals of society and state in relation to education in Ukraine are formulated. Measures for solving the socio-economic problems and contradictions of formation of Ukraine's educational resources are proposed.

*Ключові слова: освітні ресурси, ринок, освіта, економіка, ринок праці, система освіти, знання.
Key words: educational resources, market, education, economy, labor market, education system, knowledge.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Як відомо, проблеми розвитку освіти належать до числа найбільш актуальних і практично значущих для сучасного українського суспільства. Динамічний розви-

ток системи освіти, якісні людські ресурси є запорукою і неодмінною умовою стійкого соціально-економічного поступу України. Освіта перетворюється на джерело створення нових знань, інновацій, технологій і капіта-

лу, з якого вони поширюються і проникають у всі сфери людської життєдіяльності, стає стратегічним фактором у конкурентній боротьбі за ринки.

Все це значно підвищує вимоги до системи освіти, її здатності функціонувати в непростій, мінливому середовищі, швидко й адекватно реагувати на динаміку ринкових змін. Зміст, структура, стандарти, обсяг і технології освіти повинні відповідати вимогам і потребам суспільства, економіки та держави у кваліфікованих фахівцях; механізми фінансування й управління — створювати сприятливі умови для розвитку системи освіти, формування освітніх ресурсів, доступності та якості освіти, самореалізації особистості.

У цих процесах природно з'являються й потребують постійної уваги з боку суспільства соціально-економічні проблеми й суперечності, розв'язання яких має забезпечити не тільки адаптацію системи освіти до реалій сьогодення, а й перетворити її на впливаючий чинник соціальних, економічних, політичних перетворень у країні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Освітня проблематика досить ґрунтовно і всебічно представлена у вітчизняній науковій літературі. Вагомий внесок у теоретико-методологічне осмислення і дослідження проблем, стану і трендів розвитку й функціонування освіти, формування освітніх ресурсів внесли такі науковці, як Л. Антошкіна, Я. Болюбаш, В. Геєць, Б. Данилишин, М. Долішній, І. Каленюк, А. Козарезенко, О. Куклін, В. Пономаренко, О. Раєвнева, М. Степко та ін.

Концептуальні засади освіти, фундаментальні аспекти наукового розуміння проблем освітніх ресурсів опрацьовано в роботах Г. Беккера, Б. Вейсброда, Дж.К. Гелбрейта, П. Друкера, Л. Едвінсона, Р. Лукаса, Ф. Кумбса, Ф. Махлупа, П. Ромера, А. Турена, Ч. Хансена, Х. Хекхаузена, Т. Шульца, Й. Шумпетера та ін.

Інформаційно-методологічною основою статті є матеріали наукових періодичних видань та статистичні дані міжнародних і вітчизняних організацій щодо сфери освіти.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Розвиток і формування освітніх ресурсів супроводжується виникненням певних проблем і суперечностей, зокрема, соціально-економічного характеру, які потребують ретельного дослідження й науково-теоретичного опрацювання. Статтю присвячено узагальненню й систематизації наявних науково-теоретичних поглядів щодо окремих аспектів цих проблем і суперечностей, розкриттю їх сутності та окресленню можливих шляхів розв'язання.

ЦІЛІ СТАТТІ

Освіта, яка є одним з вагомих світоглядних і смислоутворюючих чинників процесу реформування національної економіки, потребує всебічного і ґрунтовного вивчення, аналізу й теоретичного осмислення для означення, фіксації і корекції процесів, які відбуваються в цій галузі, розроблення механізму і методів реалізації стратегічних пріоритетів і цілей суспільства і держави щодо освіти, зміни застарілих та впровадження нових інструментів і підходів до методичних та методологічних засад функціонування освіти.

Саме тому метою написання статті є виявлення іманентно-специфічних особливостей соціально-економічних проблем і суперечностей розвитку освіти, розкриття характерних рис освітніх ресурсів у цьому контексті, а також розроблення рекомендацій щодо їх удосконалення в умовах сучасних економічних трансформацій в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасна економіка висуває жорсткі вимоги як до рівня теоретичних знань, практичних навичок і вмінь пра-

цівника, так і до його особистісних характеристик — професійної компетентності, працелюбності, організованості, чесності, комунікабельності, обов'язковості, надійності та відповідальності. Здобуття освіти й одержання диплома не закінчує період навчання, швидкі зміни економічного і технологічного середовища вимагають від працівника уміння й готовності продовжувати вчитися протягом усього трудового життя і за необхідності перенавчатися. Здатність до неперервного навчання й самонавчання є однією з конкурентних переваг на ринку праці і сприяє успішному професійному та кар'єрному зростанню людини, хоч би в якій сфері суспільного виробництва вона працювала.

В умовах реформування економіки освіта може й повинна бути домінуючою силою і потужним рушієм фундаментальних змін соціально-економічної сфери суспільства, провідником і поширювачем передових ідей, інноваційних винаходів і технологій, капіталу тощо, кінцевою метою яких є глибинна трансформація й утвердження нових, більш сучасних організаційно-управлінських, господарських, фінансових та інвестиційних механізмів функціонування як економіки в цілому, так і самої сфери освіти.

У ході модернізації соціально-економічних засад функціонування системи освіти неминуче постають проблеми й суперечності, які вимагають максимально своєчасної і адекватної суспільної рефлексії, раціональних оцінок, пошуку і знаходження відповідей і рішень на виниклі питання.

Дослідження науковців показують, що серед основних проблем формування освітніх ресурсів є такі.

1. Низька відповідальність фахівців за вибір професії та органів державної влади за витрачання коштів на формування кадрів.

2. Нездатність системи формування кадрів швидко адаптуватись до змін в попиті на робочу силу в економіці та попиті на освітні послуги.

3. Відсутність у підприємств стимулів до активізації підвищення кваліфікації кадрів.

4. Нестача коштів для ефективного проведення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

5. Низька довіра населення і роботодавців до якості освітніх послуг.

6. Відірваність систем формування кадрів від науки та виробництва [5].

Відставання системи освіти від вимог сучасного ринку праці є однією з причин того, що випускники освітніх закладів нерідко не працевлаштовуються за фахом, здобутим у навчальному закладі. Цьому сприяє й те, що система освіти на практиці не несе відповідальності за подальше використання кінцевих результатів своєї діяльності — освітніх ресурсів. Як свідчать соціологічні дослідження, 37,4% спеціалістів працюють не за фахом, 36,6% зазначають, що їх робота безпосередньо стосується освіти, отриманої у ВНЗ, а 25,7% стверджують, що працюють у сфері, яка близька до їх спеціальності. Водночас роботодавцям важливо, щоб освіта кандидата відповідала профілю роботи. Кожен третій з опитаних зазначив, що на цьому акцентували при прийнятті на роботу. 25,5% компаній готові наймати працівників, освіта яких хоча б приблизно відповідає обраному профілю [7].

Розв'язання цих проблем з огляду на роль і значення освіти для розвитку й оновлення економіки є пріоритетним завданням суспільства й держави.

Важливим фактором розвитку освітньої сфери в сучасних соціально-економічних умовах є прагнення українських громадян до здобуття вищої освіти, усвідомлення, що належна освіта підвищує шанси і можливості здобути відповідний соціальний статус, зайняти гідне становище в суспільстві, розвинути свої творчі здібності та реалізувати свій інтелектуальний і професійний потенціал. Відповіддю системи освіти на це стало

урізноманітнення форм, методів і змісту навчання (впровадження дистанційної освіти, розширення номенклатури спеціальностей і програм навчання, впровадження неперервної освіти, індивідуалізація освіти, орієнтація на задоволення потреб ринку і споживачів), розширення мережі закладів освіти, посилення зв'язків між закладами освіти різних рівнів, застосування в навчальному процесі сучасних технологій тощо.

Наукові дослідження свідчать, що основними тенденціями розвитку сучасної системи освіти є її масовість та динамізм (так, за даними OECD за період з 1965 по 2015 рр. кількість людей у віці 25—34 років, які мали повну середню освіту зросла з 43 % у 1965 р. до 83 % у 2015 р., половина 25—34-річних з повною середньою освітою у 2015 р. мали вищу освіту, тоді як у 1965 р. — лише 30 % [11]); диверсифікація і інтернаціоналізація; орієнтація якості навчання на кінцевий результат; спрямованість на науково-дослідну діяльність [9, с. 519].

Процеси, які відбуваються у сфері освіти, її потреби, суперечності і проблеми потребують постійної уваги з боку суспільства й держави. Зокрема одними з найбільш актуальних і невідкладних є такі:

- ступінь інтенсивності науково-педагогічної праці і рівень її оплати;

- величезні витрати життєвої енергії працівників освіти і соціальні умови її відновлення;

- привабливість вищої освіти і ступінь її доступності.

- оновлення змісту вищої освіти і підвищення її якості;

- формування ефективних механізмів трансляції соціального замовлення системі вищої освіти;

- створення різноманітних гнучких привабливих умов для залучення до системи освіти нового покоління педагогічних кадрів;

- розроблення і впровадження ефективних механізмів ротації управлінських кадрів, професійного та кар'єрного зростання в системі освіти;

- належне забезпечення й використання відповідної матеріально-технічної бази закладів системи освіти;

- розширення участі суспільства в управлінні освітою тощо (певною мірою це реалізується в законі про вищу освіту (ст. 37) створенням Наглядових рад ВЗО, які наділяються реальними важелями впливу на життя ВЗО [10]).

Поряд з тим для системи освіти залишаються актуальними завдання організаційно-фінансового порядку:

- створення і впровадження професійно орієнтованих та економічно вигідних типів освіти для задоволення потреб ринку праці;

- забезпечення потреб зростаючої кількості вступників без істотного збільшення урядових витрат на вищу освіту;

- пропонування, передусім, програм, в яких використовуються дослідження прикладного характеру;

- поновлення та покращення вже існуючої професійно орієнтованої освіти [8, с. 9].

Сучасні виклики, що стоять перед системою освіти зумовлюють необхідність нових підходів, нової парадигми відносин і співпраці суб'єктів освітньої діяльності, осмислення й розробки науково обґрунтованих напрямів і технологій партнерства, взаємодії на основі спільності інтересів і взаємної вигоди учасників освітнього процесу. Таке бачення перспектив освіти потребує коригування змісту й методів навчання в напрямку якнайповнішого врахування й відображення інтересів студентів, вищу, суспільства, країни загалом. Уявляється, що саме в цьому контексті можливе розв'язання проблеми забезпечення рівності доступу громадян до освіти, реалізувати принцип соціального партнерства, створити ефективні механізми трансляції соціального замовлення системі освіти.

Сучасне суспільство часто називають інформаційним суспільством [1—4], маючи на увазі зростання ролі й важливості інформації і знання в соціальній, економічній, політичній та культурній діяльності людини, збільшення темпів появи нової інформації, швидкості її опрацювання завдяки новітнім технологіям, всеохопне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери суспільного і господарського життя, формування єдиного інформаційного простору в масштабах світу. Щодо освіти, можна виокремити такі головні тенденції, які вона має врахувати:

- 1) знання та інформація стають основним суспільним і економічним ресурсом;

- 2) швидке виникнення нових і застарівання старих виробництв і секторів економіки, що зумовлює постійну міграцію та високу конкуренцію працівників, часту зміну професії та постійно навчання;

- 3) обробка інформації, виробництво інформаційних продуктів і послуг стають основною формою економіки, що зумовлює зростання кількості працівників, зайнятих у цій сфері;

- 4) інтенсифікація та поглиблення процесів інформатизації, дедалі більше охоплення інформаційними технологіями суспільно-економічних процесів;

- 5) подальша глобалізація інформаційних ресурсів та інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури;

- 6) подальша автоматизація інтелектуальної праці;

- 7) ймовірне виникнення проблеми витіснення людської праці штучним інтелектом;

- 8) стрімкий розвиток нових технологій, маркетингових ідей і професій.

Очевидно, що процеси інформатизації суспільства будуть надалі поглиблюватися й поширюватися, диктуючи відповідні зміни й у сфері освіти. Це вимагає від освіти адекватно реагувати на виклики часу:

- 1) обов'язком вищої школи є підготовка фахівців, які не тільки виконують виробничі функції, але й мають навички проведення досліджень теоретичного і прикладного характеру;

- 2) масштаби й пропорції підготовки фахівців мають бути орієнтовані на перспективу, чутко реагувати на структурні зрушення в економіці;

- 3) вища школа повинна враховувати тенденції зміни профілю працівників, співвідношення процесів диференціації й інтеграції трудових функцій і забезпечувати підготовку фахівців, професійний профіль котрих максимально б урахував потреби господарства як поточні, так і в найближчому й віддаленому майбутньому;

- 4) вища школа відіграє надзвичайно важливу роль у перетворенні й підвищенні кваліфікації кадрів;

- 5) при прогнозуванні та плануванні підготовки фахівців потрібно враховувати цілий ряд чинників, серед яких:

- забезпеченість економіки фахівцями в цілому, за професійними групами, за територією, за галузями, за видами економічної діяльності тощо;

- збільшення потреби у фахівцях нових профілів з огляду на науково-технологічні досягнення;

- раціональне співвідношення чисельності фахівців з вищою освітою, зумовлене галузевими особливостями змісту праці;

- специфіку і тенденції демографічних процесів у країні;

- врахування думки працедавців щодо підготовки фахівців відповідних спеціальностей і кваліфікацій;

- соціальні пріоритети та потреби населення щодо освіти.

Тому цілком назрілою й актуальною уявляється створення ефективної методики прогнозування потреби в кадрах. Для цього, як зазначає низка українських дослідників, доцільно використати:

- "вітчизняний досвід у цій сфері (ретроспективний аналіз окремих позитивних аспектів визначення обсягів підготовки фахівців за умов планової економіки і вит-

ратного підходу до фінансування закладів з вищої та професійно-технічної освіти);

— сучасні методичні підходи до визначення потреби у фахівцях вітчизняних науковців та фахівців країн США, оскільки рівень соціально-економічного розвитку та умови життя останніх є порівняно більш наближеними до умов нашої країни (у т.ч. конкурсний підхід до розміщення замовлень на підготовку фахівців);

— досвід розвинених країн світу (контрактний підхід, гранти на навчання, відмова від постатейного фінансування ВНЗ і перехід до фінансування підготовки за принципом "кошти прямують за студентом") [6, с. 93—94].

Інтересам подальшого вдосконалення й розвитку вищої школи відповідає практичне застосування змін до системи управління вищими навчальними закладами: виключення втручання органів влади у внутрішні справи освітніх закладів; поважання академічних свобод і прав вишів; реалізація принципів автономії та самоврядування закладу вищої освіти тощо, які вносяться законами України про освіту і вищу освіту.

Як відомо, однією з найбільш гострих і значущих соціально-економічних проблем вищої освіти поряд з проблемами якості й фінансування є суперечність між її привабливістю і рівнем доступності. Проблема рівності в освіті в теоретичному плані щільно пов'язана з ідеєю соціальної справедливості і соціальної рівності. Доступність освіти є невід'ємною частиною і важливим чинником забезпечення соціальної цілісності й стабільності. Рівність в освіті вписується в більш широку проблематику соціально-економічної рівності, що сприяє загальному економічному зростанню, більш стабільному й гармонійному розвитку суспільства. Саме тому орієнтація на фінансування освітніх програм для студентів з низьким соціально-економічним статусом, заохочення студентів з меншин до здобуття освіти та надання додаткової допомоги в разі потреби, розробка заходів щодо спрямування ресурсів до найбільш неблагополучних регіонів, сприяння толерантності і гендерній рівності, покращення умов доступу та якості усіх рівнів освіти мають бути пріоритетами освітньої політики держави. Такий підхід корелює, зокрема з рекомендаціями міжнародних організацій щодо розвитку систем освіти [12].

Уявляється, що усуненню суперечностей між привабливістю вищої освіти і ступенем її доступності сприятиме здійснення таких заходів.

1. Державна політика вирівнювання стартових можливостей при вступі до вузу має бути спрямована на вирівнювання якості середньої освіти та субсидування навчання обдарованих представників соціально незахищених груп населення.

2. Вирівнювання якості середньої освіти через послідовне здійснення контролю за виконанням освітніх стандартів; реалізацію програм реструктуризації сільських шкіл та створення шкільних округів; стимулювання створення базових шкіл вишів у сільських місцевостях і малих містах; створення університетських комплексів на базі ВНЗ та закладів загальної середньої та професійно-технічної освіти.

3. Спеціальна адресна допомога талановитій молоді із соціально вразливих груп населення. Державна політика вирівнювання стартових можливостей для здобуття вищої освіти повинна використовувати інструменти субсидування навчання обдарованих представників соціально вразливих груп населення. Найбільш доцільним видається повне або часткове покриття витрат осіб із соціально вразливих груп на навчання, використовуючи механізми освітніх кредитів, державних зворотних субсидій, стипендій тощо.

4. Цілеспрямований розвиток можливостей для поєднання студентами навчання з роботою, створення спеціальних центрів з працевлаштування студентів та

підбору потенційних роботодавців, які можуть кредитувати їх навчання.

5. Збільшення адресного фінансування, що передбачає, в тому числі, підтримку звичайних навчальних закладів (шкіл і вузів), які беруть у свої ряди "важких" учнів і студентів.

Важливе місце з точки зору доступності освіти посідають гендерні аспекти рівності освітніх можливостей, проблема рівного доступу до освіти чоловіків і жінок і рівного використання ними отриманого освітнього потенціалу протягом життя.

Світові тенденції показують, що середні показники рівня середньої і вищої освіти в різних вікових категоріях (55—64 року і 25—34 роки) в цілому мають позитивну динаміку в забезпеченні рівного доступу чоловіків та жінок до освіти. Однак гендерний дисбаланс у середній і вищій освіті продовжує зберігатися (табл. 1).

В Україні проблемам гендерної нерівності в освіті поки що приділяється недостатня увага, але можна припустити, що проблеми гендерного дисбалансу властиві і нашій системі освіти. Як зазначається в дослідженні, проведеному українськими науковцями під егідою Світового банку, "у сфері освіти не простежується важливих гендерних розривів, оскільки як жінки, так і чоловіки, мають рівний доступ до базових освітніх рівнів. Жінок більше серед здобувачів вищої освіти, в той час як чоловіки переважають у професійно-технічних навчальних закладах. Однак, саме на рівні отримання освіти закладається підґрунтя гендерної сегрегації зайнятості, оскільки чоловіки і жінки схильні вибирати різні навчальні дисципліни. Існують також значні обмеження щодо вступу до вищих навчальних закладів системи національної безпеки та оборони, оскільки перелік доступних для жінок спеціальностей визначається Міністерством оборони України. Хоча були здійснені певні зусилля з гендерної експертизи навчальних програм у вищих навчальних закладах і загальноосвітніх школах, комплексна політика щодо включення принципів гендерної рівності до системи освіти досі відсутня" [13, с. 11—12].

Одним з важливих заходів, що може сприяти підвищенню доступності освіти, рівня професійної підготовки, є активне використання в процесі навчання інформаційно-комунікаційних технологій. Суспільство, ґрунтоване на знанні, вимагає їх активного використання не тільки в навчальних закладах, але й удома, в бібліотеках, освітніх центрах, на підприємствах.

Актуальною проблемою системи освіти є суперечність між традиційною системою підготовки студентів і необхідністю в її якості, різноманітності, мобільності, гнучкості, безперервності, наступності та варіативності.

Неабиякого значення мають проблеми якості освіти як основи якості життя людини і суспільства. Проблема якості освіти також загострилась і у зв'язку з безперервно зростаючим обсягом людських знань.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Узагальнюючи вищезазначене, доцільно відзначити, що проблеми, суперечності й виклики, які стоять перед системою освіти, їх розуміння й осмислення, врахування світових трендів розвитку освіти й освітніх ресурсів є фундаментальною основою реалізації цілей і завдань освіти як одного з найважливіших суспільних інститутів і факторів економічного зростання. Розробка, вдосконалення і запровадження новітньої стратегії розвитку освіти, імплементація її елементів і механізмів у рамках освітньої політики, визначення напрямів, пріоритетів і шляхів модернізації системи освіти відповідно до вимог і потреб суспільства й економіки є необхідною умовою підвищення якості і конкурентоспроможності української освіти, перетворення її на гнучкий і адаптабельний

Таблиця 1. Охоплення населення країн ОЕСР повною середньою і вищою освітою у 2007–2017 рр., у %

Вікова група	Стать	Мають тільки повну середню освіту 2007/2017	Мають вищу освіту 2007/2017
55-64	Чоловіки	-	27
	Жінки	-	27
25-34	Чоловіки	49/46	30/38
	Жінки	44/37	38/50

Джерело: Education at a Glance: OCDE Indicators — 2018 Edition.

"організм", здатний швидко й адекватно віддзеркалювати, передбачати і реагувати на зміни економічного і соціокультурного середовища, інтегруватися до європейського і світового освітнього простору. Такий підхід також корелює з Глобальними цілями сталого розвитку, затверджених у 2015 році на саміті ООН з питань сталого розвитку, однією з яких є забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх [14].

Література:

1. Фрэнк Уэбстер. Теории информационного общества. Пер. с англ. п/р Е.Л. Вартановой. — М.: "Аспект пресс", 2004. — 400 с.
2. Мануель Кастельс, Пекка Хіманен. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель. Київ, Вид. "Ваклер", 2006. — 232 с.
3. Гребенников В. История и перспективы информационного общества. — LAP Lambert Academic Publishing, 2014. — 105 с.
4. Дубов Д.В., Ожеван О.А., Гнатюк С.Л. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості. Аналітична доповідь. — К., НІСД, 2010.
5. Скрипник А.Л. Механізм кадрового забезпечення економіки за умов формування ринкових відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.03 "Організація управління, планування і регулювання економікою" / А.Л. Скрипник. — К., 2004. — 21 с.
6. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток: наукова доповідь / [Шинкарук Л.В., Бевз І.А., Барановська І.В. та інш.]; за ред. чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук, НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогноз. НАН України". — К., 2015. — 304 с.
7. Дослідження HeadHunter Україна. — 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dnepr.hh.ua/article/news-1202>
8. Зарубіжна система вищої освіти: навч. посібн. / авт. — упоряд. М.І. Гагарін. — Умань: ВПЦ "Візаві", 2017. — 102 с.
9. Єрмаченко В.Є, Дериховська В.І. Особливості трансформації світової системи вищої освіти у XXI столітті // Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. — Випуск № 10 / 2017 [Електронний ресурс]. — http://economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/89.pdf
10. Закон України про вищу освіту [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
11. Education Indicators in Focus, January 2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/409ceb2b-en.pdf?expires=1545562751&id=id&accname=guest&checksum=A2596D6AB3086884FED27390A355958A>
12. OECD Education Policy Outlook 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://learningportal.ii>

ep.unesco.org/en/blog/oecd-education-policy-outlook-2018

13. Оцінка гендерних питань в Україні. — К., 2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/953111470822853577/pdf/107673-PUB-UKRAINIAN-P156988-PUBLIC-SoltisBookENweb.pdf>

14. Цілі сталого розвитку 2016—2030 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

References:

1. Webster, F. (2004), *Teorii informacionnogo obshhestva* [Theories of the Information Society], Aspekt press, Moscow, Russia.
2. Castells, M. and Himanen, P. (2006), *Informatsijne suspil'stvo ta derzhava dobrobutu. Fins'ka model'* [The Information Society and Welfare State — The Finnish Model], Vyd. "Vakler", Kyiv, Ukraine.
3. Grebennikov, V. (2014), *Istorija i perspektivy informacionnogo obshhestva* [A history and prospects of the information society], LAP Lambert Academic Publishing, Moscow, Russia.
4. Dubov, D.V., Ozhevan, O.A. and Hnatiuk, S.L. (2010), *Informatsijne suspil'stvo v Ukraini: hlobal'ni vyklyky ta natsional'ni mozhlivosti* [The information Society in Ukraine: Global Challenges and National Opportunities], NISD, Kyiv, Ukraine.
5. Skrypnyk, A.L. (2004), "Mekhanizm kadrovoho zabezpechennia ekonomiky za umov formuvannia rynkovykh vidnosyn", PhD Theses, Organization of management, planning and regulation of the economy, Kyiv, Ukraine.
6. Shynkaruk, L. V. Bevz, I. A. and Baranovs'ka, I. V. (2015), *Strukturni transformatsii v ekonomitsi Ukrainy: dynamika, superechnosti ta vplyv na ekonomichnyj rozvytok: naukova dopovid'* [Structural Transformations in the Ukrainian Economy: Dynamics, Contradictions and Impact on Economic Development: a Scientific Report], DU "In-t ekon. ta prohnouz. NAN Ukrainy", Kyiv, Ukraine.
7. HeadHunter Ukraine (2018), available at: <https://dnepr.hh.ua/article/news-1202> (Accessed 25 Feb 2019).
8. Naharin, M. I. (2017), *Zarubizhna sistema vyschoi osvity: navch. posibn.* [Foreign higher education system: study guide], VPTs "Vizavi", Uman, Ukraine.
9. Yermachenko, V.Ye and Derykhovs'ka, V.I. (2017), "Features of the Transformation of the World Higher Education System in the 21st Century", *Demohrafiia, ekonomika pratsi, sotsial'na ekonomika i polityka*, vol. 10, available at: http://economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/89.pdf (Accessed 25 Feb 2019).
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), *The Law of Ukraine "On higher education"*, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (Accessed 25 Feb 2019).
11. Education Indicators in Focus (2017), available at: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/409ceb2b-en.pdf?expires=1545562751&id=id&accname=guest&checksum=A2596D6AB3086884FED27390A355958A> (Accessed 25 Feb 2019).
12. OECD Education Policy Outlook (2018), available at: <https://learningportal.iiep.unesco.org/en/blog/oecd-education-policy-outlook-2018> (Accessed 25 Feb 2019).
13. The World Bank Group (2016), "Country gender assessment for Ukraine", available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/953111470822853577/pdf/107673-PUB-UKRAINIAN-P156988-PUBLIC-SoltisBookENweb.pdf> (Accessed 25 Feb 2019).
14. United Nations Ukraine (2016), "Sustainable Development Goals 2016—2030", available at: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> (Accessed 25 Feb 2019).

Стаття надійшла до редакції 15.03.2019 р.